

УДК 615.1:338.5

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН НА ЛІКАРСЬКІ ЗАСОБИ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**©**А.С. Немченко, І.В. Кубарєва, Л.В. Галій***Національний фармацевтичний університет, Харків*

Резюме: державна політика регулювання цін на медикаменти в сучасних умовах регламентується, насамперед, Законом України “Про ціни і ціноутворення” Актуальність та необхідність прийняття нової редакції вказаного документа не викликає сумніву у жодного оператора фармацевтичного ринку. Виходячи з досвіду країн Європи, характерними тенденціями для світового фармацевтичного ринку є: зростання цін на медикаменти; застосування додаткових заходів країнами ЄС щодо регулювання системи цін на ЛЗ. Таким чином, з метою підвищення доступності ліків для населення України на сучасному етапі розвитку ринкових відносин вітчизняна фармацевтична галузь потребує ефективної цінової політики.

Ключові слова: державне регулювання цін на лікарські засоби, цінова політика, структура роздрібних цін, доступність фармацевтичної допомоги.

Ринок і держава – важливі.
Управляти економікою за
відсутності одного з них –
все одно, що намагатися
аплодувати однією рукою.

П. Самуельсон

ВСТУП. Державна політика регулювання цін на медикаменти у сучасних умовах регламентується, насамперед, Законом України “Про ціни і ціноутворення”. Актуальність та необхідність прийняття нової редакції вказаного документа не викликає сумніву у жодного оператора фармацевтичного ринку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Неодноразово як у науковців, так і практиків виникали питання щодо неузгодженості та недоліків нормативно-правових документів з ціноутворення на лікарські засоби (ЛЗ). Так, у Постанові КМУ № 1499 від 16.11.2001 р. використовуються терміни оптова ціна виробника та митна вартість ЛЗ, Господарський кодекс України (2003 р.) у статті 189 застосовує терміни контрактна та індикативна ціна, а у статті 191 – комунальна ціна, які взагалі не визначені Законом України “Про ціни і ціноутворення”. Таким чином, сьогодні відсутній єдиний методологічний підхід до нормативно-правового визначення існуючих видів цін, до порядку формування, встановлення і застосування цін, насамперед, регульованих, що не дозволяє здійснювати ефективну державну політику з ціноутворення.

Відповідно до реалізації Програми діяльності Кабінету Міністрів України “Послідовність. Ефективність. Відповідальність” Державна інспекція з контролю за цінами та всі інші зацікавлені сто-

рони у цей час опрацьовують проект нової редакції вказаного Закону.

РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ. Рекомендована схема нового Закону “Про ціни і ціноутворення” наведена нижче.

I. Визначення термінів: ціна; роздрібна ціна; оптова ціна; вартість; плата; надбавка торговельна; реалізація.

II. Загальні положення: законодавство вітчизняне; законодавство міжнародних норм; напрямки розвитку до Європейського Союзу; та ін.

III. Цінова політика: завдання; засади; принципи (сприяння створенню та функціонуванню конкурентного середовища); відповідальний орган – Кабінет Міністрів України.

IV. Ціноутворення: засади; внутрішнє та зовнішнє; види цін; порядок ціноутворення (складання собівартості, формування, встановлення, застосування, методологія ціноутворення, у тому числі і визначення повноважень при вільному ціноутворенні та при запровадженні державного регулювання цін).

V. Державне регулювання ціноутворення: види; методи (ринкові та адміністративні); регулювання цін на продукцію природних монополій; повноваження (Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування); координація; методологія; обов'язки державних органів, суб'єктів господарювання.

VI. Державний нагляд та контроль у сфері ціноутворення: завдання; засади; принципи; види контролю (моніторинг як нагляд і контроль за додержанням державної дисципліни цін); обов'язки державних органів у сфері контролю за

цінами; права і повноваження державних органів у сфері контролю за цінами (в т.ч. щодо диференціації санкцій); обов'язки і права суб'єктів господарювання.

VII. Відповідальність: загальні принципи відповідальності; норми відповідальності за порушення порядку ціноутворення; загальні засади адмінвідповідальності посадових осіб суб'єктів господарювання.

VIII. Заключні положення.

Щодо запропонованих термінів, на нашу думку, додатково необхідно визначити терміни собівартості та ціни виробника як базових складових оптової та роздрібної ціни.

Стосовно державного регулювання ціноутворення підкреслимо, що результати аналізу законодавчої бази більшості країн Європейського Союзу свідчать про те, що вони не відмовляються від впливу держави на процеси ціноутворення, а, навпаки, послідовно здійснюють такий вплив, поєднуючи важелі як ринкового, так і адміністративного характеру. Вищезазначене є можливим за умови наявності в урядових структурах відповідної об'єктивної та оперативної інформації про рівень цін та динаміку їх змін, для чого робота зі збору даних проводиться різними державними установами як електронними засобами (країни Скандинавії), так і документальними дослідженнями (Франція та ін.). У більшості європейських

країн законодавством передбачені урядові структури, які здійснюють аналітичну та координаційну роботу в галузі ціноутворення та несуть відповідальність за її наслідки.

Щодо державного нагляду та контролю у сфері ціноутворення зазначимо, що у Національному фармацевтичному університеті створено та опрацьовано методiku проведення моніторингу системи цін, яка дозволяє контролювати динаміку та варіювання цін на лікарські засоби, визначати торговельну надбавку дистриб'юторів ринку і доступність ЛЗ для населення; дає можливість отримувати об'єктивну інформацію про ціни виробників медикаментів та тенденції ціноутворення, які складаються на фармацевтичному ринку України. Державною службою ЛЗ і ВМП та Національним фармацевтичним університетом здійснюється внутрішній моніторинг системи цін на лікарські засоби, але виходячи з того, що політика України послідовно спрямовується на інтеграцію у світове співтовариство, в сучасних умовах необхідне проведення зовнішнього моніторингу цін на ЛЗ, тобто аналізу цін у країнах світу.

Викликає інтерес дослідження структури роздрібних цін на медикаменти у різних країнах, результати якого наведено на рисунку.

Так, серед сімнадцяти країн з якими порівняли, питома вага ціни виробника у структурі роздрібної вартості коливається від 62 % у Люк-

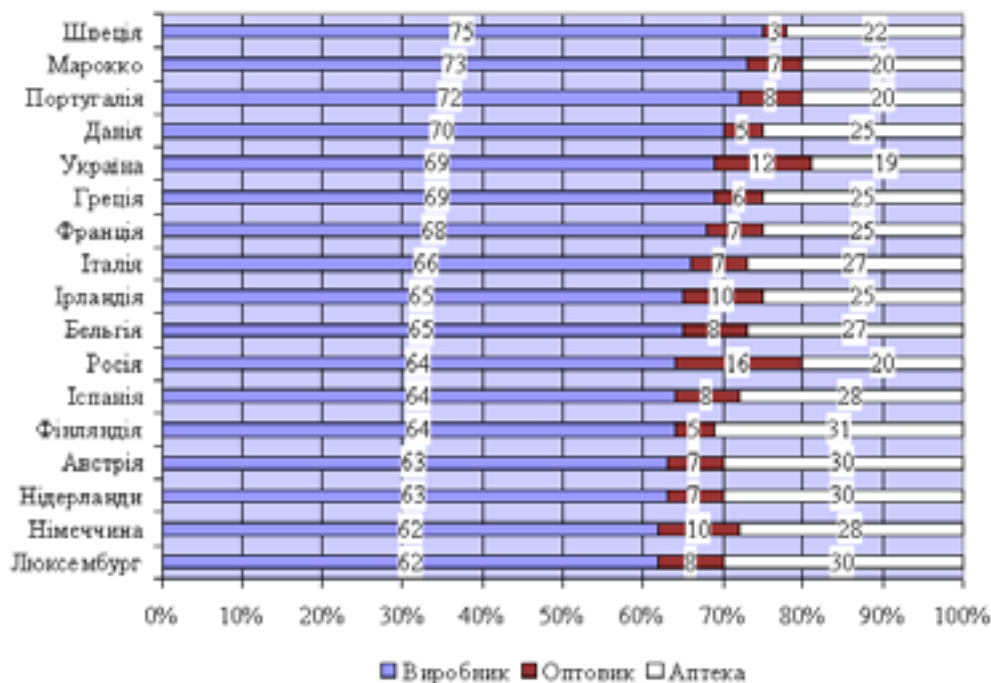

Рис. Структура вартості ГЛЗ в аптеках України, Росії, деяких країн Європи, у %.

сембурзі до 75 % у Швеції. Середнє значення у вибірці складає 66,7 %, а коефіцієнт квадратичної варіації дорівнює 6,04 %.

Щодо питомої ваги торговельної надбавки оптової мережі, то спостерігається коливання з 3 % у Швеції до 16 % у Росії, (середнє значення 7,9 %, коефіцієнт квадратичної варіації 37,5 %). Високий рівень торговельної надбавки у Росії зумовлено значними транспортними витратами, які необхідні для доставки медикаментів у віддалені регіони.

Слід зазначити, що в Україні питома вага оптової торговельної надбавки значно перевищує середньоєвропейські показники (на 4,3 %), при цьому відмічається мінімальне значення питомої ваги роздрібною торговельною надбавкою (19 %), що не сприяє підвищенню ефективності роботи аптек враховуючи їх соціальні функції.

Враховуючи вищезазначені результати, структуру роздрібною ціни на ЛЗ у середньому можна уявити так: ціна виробника (66,7 %) + торговельна надбавка оптової торгівлі (7,9%) + роздрібною торговельною надбавкою (25,4%).

Доцільним вважається порівняння роздрібних цін на імпортовані лікарські засоби в Україні з цінами на препарат в країні виробників та інших країнах (наприклад, Росії). У таблиці 1 наведені роздрібні ціни декількох торговельних назв препаратів, що вироблені відомими фармацевтичними фірмами Німеччини (Hexal, Schering AG, Berlin Chemie, Ankerpharm GmbH та Boehringer Ingelheim).

Зазначимо, що лише за препаратом АЦЦ-100, фірми HEXAL, ціни незначно відрізняються – в Україні вони нижчі, ніж у Німеччині на 2,5 %, а у Росії вищі на 12,9 %, ціни на інші імпортовані пре-

Таблиця. Роздрібні ціни на лікарські препарати у різних країнах порівняно з цінами у країні походження (Німеччині)

Торговельне найменування, лікарська форма, дозування, споживча упаковка	Виробник	Роздрібні ціни, \$			Відхилення, %	
		Україна	Росія	Німеччина	Україна	Росія
АЦЦ – 100 шип. табл. № 20	Hexal	3,08	3,57	3,16	- 2,5	12,9
Діане – 35 др. 0,035 № 21	Schering AG	6,95	8,49	11,87	- 41,4	- 28,5
Мезим-форте табл. № 20	Berlin Chemie	1,28	1,37	5,45	- 76,5	- 74,8
Нон-овлон др. 0,05 № 21	Schering AG	2,4	3,15	11,39	- 78,9	- 72,3
Пантенол-спрей аерозоль 130,0	Ankerpharm GmbH	4,9	5,45	8,13	- 39,7	- 33,0
Ескузан драже № 100	Schering AG	5,43	6,69	28,42	- 80,9	- 76,5
Беродуал Н аерозоль 200 доз 10 мл	Boehringer Ingelheim	7,51	12,42	23,51	- 68,1	- 47,2
Фіналгон мазь 50,0	Boehringer Ingelheim	3,01	3,69	7,44	- 59,5	- 50,4

парати порівняно з цінами у країні походження відрізняються на 39-81 %.

З метою реалізації основного принципу ефективної фармацевтичної допомоги, а саме забезпечення доступності ліків населенню, урядами розвинених європейських країн розглядається питання застосування диференційних цін на ЛЗ у країнах з нижчим ступенем розвитку економіки. [3] Але на сьогодні даний метод регулювання цін не знайшов підтримки у більшості країн ЄС. Оскільки негативним наслідком його впровадження є суттєве зростання частки па-

ралельного імпорту ліків і, як наслідок, зниження якості ЛЗ та зменшення прибутків фармацевтичних компаній. Законодавством ЄС на сьогодні не передбачено ефективних регуляторних та правових механізмів, які б перешкождали поверненню ліків на ринки розвинених країн. Тому у країнах Європи вдаються до певних заходів, які дозволяють зменшити цінову різницю на ліки у країнах-виробниках та країнах-експортерах.

Отже, спеціальні ціни на окремі ЛЗ в Україні обумовлені виключно економічними інтересами

фармацевтичних компаній як гарантія їх стратегічної присутності на вітчизняному ринку.

Поряд з зазначеними заходами, з метою стримування зростання цін на медикаменти, яке становить приблизно 5 % на рік, уряди економічно розвинених європейських країн поширюють свій вплив на фармацевтичному ринку. Так, у Німеччині, яка історично дотримується вільного ціноутворення на ліки, не застосовуючи прямого державного регулювання цін, у 2004 році непрямому регулюванню ціноутворення з боку держави шляхом встановлення опорних цін піддалися дві третини ЛЗ. Це встановлює 25000 ЛЗ за торговими назвами та 420 за INN. Крім того, у 2005 році рівень опорних цін було значно знижено. Безумовно, виробники втратили певну долю прибутку, але, за висновками фахівців, витрати страхових фондів мають скоротитися на 3 млрд євро щорічно [4].

Враховуючи пріоритетні напрямки реформування вітчизняної нормативно-правової бази відповідно до європейських вимог, окремого вивчення потребує питання сучасного стану фармацевтичної допомоги у країнах Східної Європи – недавніх членів ЄС. Для ринку медикаментів даних країн є характерним істотне підвищення цін на ліки (15-20 %), значне збільшення видатків державного бюджету та страхових фондів на лікарське забезпечення (до 25-50 % від загаль-

них бюджетів на охорону здоров'я). Усіма країнами застосовується державне регулювання системи цін на ЛЗ, основними методами якого є декларація оптових цін виробників, обмеження оптово-роздрібних торговельних надбавок (націнок), пільгове оподаткування. Додатково передбачається введення граничного рівня роздрібних цін на окремі ЛЗ в Естонії, обмеження торговельних надбавок (націнок) на екстемпоральні ліки в Латвії, зниження граничного рівня торговельних надбавок (націнок) на 3 % у Чехії тощо [2].

ВИСНОВКИ. Отже, рівень цін на лікарські засоби визначається рівнем доходів і життя населення країни, витратами на виробництво, оптову та роздрібну реалізацію у певних умовах, організацією національних систем охорони здоров'я та страхування, характером впливу держави на ціноутворення та оподаткування у фармацевтичному секторі [1].

Таким чином, введення нового Закону "Про ціни і ціноутворення" та реалізація передбачених заходів повинні забезпечити реалізацію цінової політики держави на сучасному етапі розвитку ринкових відносин, сприяти ефективному захисту економічної конкуренції, запобіганню загострення цінової ситуації на товарних ринках, здійсненню ефективного захисту малозабезпечених верств населення.

Література

1. Немченко А.С. Фармацевтическое ценообразование.— Харьков: фирма "Радар", 1999. — С. 290.
2. Европа: единства в ценах на фармпродукцию нет. // Фармацевтический вестник.— 2005.— № 39(402).
3. В обновленном Европейском союзе // Фарма-

цевтический вестник. — 2004.— № 39 (360).

4. Statistics 2005: The pharmaceutical Industry in Germany; Facts & Figures. Der Verband Forschender Arzneimittelhersteller (VFA). <http://www.vfa.de>

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЦЕН НА ЛЕКАРСТВЕННЫЕ СРЕДСТВА В УКРАИНЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

А.С. Немченко, И.В.Кубарева, Л.В. Галий

Национальный фармацевтический университет, Харьков

Резюме: государственная политика регуляции цен на медикаменты в современных условиях регламентируется, в первую очередь, Законом Украины “О ценах и ценообразовании”. Актуальность и необходимость принятия новой редакции указанного документа не вызывает сомнения у операторов фармацевтического рынка. Исходя из опыта стран Европы, характерными тенденциями для мирового фармацевтического рынка являются: рост цен на медикаменты; применение дополнительных мер странами ЕС по регулированию системы цен на ЛС. Таким образом, с целью повышения доступности лекарств населению Украины на современном этапе развития рыночных отношений отечественная фармацевтическая отрасль нуждается в эффективной ценовой политике.

Ключевые слова: государственное регулирование цен на лекарственные средства, ценовая политика, структура розничных цен, доступность фармацевтической помощи.

STATE REGULATION OF MEDICINE PRICING IN UKRAINE: THE PROBLEMS AND PERSPECTIVES

A.S. Nemchenko, I.V. Kubarieva, L.V. Haliy

National University of Pharmacy, Kharkiv

Summary: the state policy of medicine price adjusting in modern terms is regulated by Law of Ukraine “About prices and pricing”. Actuality and necessity of acceptance of a new release of the indicated document does not cause doubting at the operators of pharmaceutical market. According to experience of European countries characteristic tendencies for a world pharmaceutical market are: increasing of medicine price; application of additional measures by the countries of Europe on adjusting of the system of medicine prices. Thus, with the purpose of increase of medicine availability to the population of Ukraine on the modern stage of development of market relations Ukrainian pharmaceutical industry needs an effective price policy.

Key words: state regulation of medicine pricing, pricing policy, the structure of retail price, availability of pharmaceutical aid.